

11. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / О.І. Безпалова та ін. ; за заг. ред. О.М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 242 с.

12. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції : навчальний посібник. Київ, 2016. 336 с.

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху : проект закону України від 6 квітня 2015 р. № 2562. *База даних «Законодавство України»* / Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=54673&pf35401=336749> (дата звернення: 12.02.2021).

14. Верховна Рада України : офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення: 12.02.2021).

15. Адміністративна відповідальність в Україні : навчальний посібник / А.Т. Комзюк та ін. ; за заг. ред. А.Т. Комзюка. 3-тє вид., доопр. Харків : Вид-во Харк. нац. ун-ту. внутр. справ, 2007. 80 с.

16. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № № 40–41. Ст. 379.

17. Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі : постанова Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2017 р. № 833. *Офіційний вісник України*. 2017. № 92. Ст. 2800.

18. Про затвердження Положення про Реєстр адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 травня 2019 р. № 359. *Офіційний вісник України*. 2019. № 11. Ст. 378.

19. Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18 грудня 2018 р. № 1026. *Офіційний вісник України*. 2019. № 11. Ст. 378.

20. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13 січня 2020 р. № 13. *Офіційний вісник України*. 2020. № 12. Ст. 511.

УДК 342.9: 640: 002

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.6-2.32>

СВІТЛИЧНИЙ О.П.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ В ГАЛУЗІ НАДАННЯ ПОБУТОВИХ ПОСЛУГ

FEATURES OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR OFFENSES IN THE FIELD OF PROVISION OF DOMESTIC SERVICES

Стаття присвячена дослідженню особливостей адміністративної відповідальності за порушення законодавства в галузі побутових послуг. Акцентовано увагу, що під час розгляду правопорушень у галузі надання побутових послуг, що передбачені нормами статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, виникають складнощі, оскільки, по-перше, чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення не має окремої глави, присвяченої проступкам за порушення законодавства в галузі надання побутових послуг; по-друге, правопорушення в галузі надання побутових послуг, висвітлюються в різних главах Особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення.

© СВІТЛИЧНИЙ О.П. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного та господарського права (Національний університет біоресурсів і природокористування України)

Здійснено правовий аналіз Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме статей 155, 155¹, 155², 156¹, 164, 166¹², 168¹, 188². На думку автора, нормами вказаних статей передбачена адміністративна відповідальність за порушення законодавства в галузі побутових послуг. Звертається увага на те, що, крім Кодексу України про адміністративні правопорушення, питання, пов'язані з порушенням законодавства в галузі надання побутових послуг, регулюється значною кількістю законодавчих актів, серед яких, зокрема, закони України: «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023–XII; «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 6 липня 1995 року № 265/95-ВР; «Про поховання та похоронну справу» від 10 липня 2003 року № 1102–IV; «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року № 1404–VIII, іншими законодавчими актами.

На підставі аналізу нормативно-правових актів розкрито характерні риси поняття «побутові послуги». Зважаючи на багатогранність і специфічність правового регулювання надання побутових послуг, проблемність теоретичних і практичних питань адміністративної відповідальності, на прикладі статті 155 Кодексу України про адміністративні правопорушення проаналізовано склад адміністративного правопорушення в галузі надання побутових послуг.

З метою більш дієвої правової регламентації адміністративної відповідальності за порушення законодавства в галузі надання побутових послуг пропонується в чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення передбачити окрему главу «Адміністративні правопорушення в галузі надання побутових послуг», яка має містити вичерпний перелік правопорушень законодавства в галузі надання побутових послуг.

Ключові слова: *законодавство, правопорушення, захист, виконавче провадження.*

The article is devoted to the study of the peculiarities of administrative liability for violations of legislation in the field of consumer services. It is emphasized that during the consideration of offenses in the field of domestic services, provided by the articles of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, there are some difficulties, because first, the current Code does not have a separate chapter on misdemeanors for violations of legislation in the field of domestic services; secondly, offenses in the field of domestic services, located in various chapters of the Special Part of the Code of Administrative Offenses.

The legal analysis of the Code of Administrative Offenses, in particular, Articles 155, 155¹, 155², 156¹, 164, 166¹², 168¹, 188² was carried out. According to the author of the norm of the specified articles the administrative responsibility for violation of the legislation in the field of household services is provided. It is noted that in addition to the Code of Administrative Offenses of Ukraine, issues related to violations of legislation in the field of consumer services are regulated by a large number of legislative acts, including, in particular, the Laws of Ukraine: “On Consumer Protection” of 12.05.1991. № 1023–XII; “On the use of registrars of settlement transactions in the field of trade, catering and services” from 06.07.1995 № 265/95-VR; “On burial and funeral business” from 10.07.2003 № 1102–IV; “On enforcement proceedings” dated 02.06.2016 № 1404–VIII and other legislative acts.

Based on the analysis of regulations, the characteristics of the concept of «household services» are revealed. Given the versatility and specificity of the legal regulation of household services, the problem of theoretical and practical issues of administrative liability, on the example of Article 155 KUpAP the structure of an administrative offense for violation of the legislation in the field of rendering of household services is analyzed.

In order to more effectively regulate administrative liability for violations of legislation in the field of consumer services, it is proposed in the current Code of Administrative Offenses to provide a separate Chapter “Administrative offenses in the field of consumer services”, which should contain an exhaustive list of violations of legislation in the field of consumer services.

Key words: *legislation, offenses, protection, enforcement proceedings.*

Вступ. Проблеми сучасного процесу забезпечення надання якісних побутових послуг є об'єктом пильної уваги громадян, суспільства і держави. У сучасному світі надання побутових послуг населенню є багатоаспектним соціально-економічним, політичним і правовим явищем, яке є невід'ємним елементом ринкових відносин, здійснюється широким колом суб'єктів господарювання.

З огляду на проблемність наявних питань у галузі надання побутових послуг, які потребують свого вирішення, насамперед зазначимо, що деякі положення, наведені в цій статті, мають дискусійний характер. Це пояснюється тим, що дотепер серед науковців та нормативно-правового регулювання відносин у галузі надання побутових послуг немає єдиного погляду, які саме суспільні відносини належать до побутових послуг.

До теорії і практики адміністративної відповідальності звертали свої наукові погляди вчені-адміністративісти. Серед них варто виділити В. Авер'янова, А. Берлача, Н. Берлач, В. Галунька, П. Діхтієвського, Р. Калюжного, Т. Коломоєць, В. Колпакова, О. Коротун, А. Комзюка, В. Курила, О. Рябченко, Н. Матюхіна, С. Стеценка, І. Шопіну й інших.

Постановка завдання. Питання адміністративної відповідальності в галузі надання побутових послуг, визначення структурних елементів складів адміністративних правопорушень та інших проблемних питань, пов'язаних з адміністративними деліктами та суб'єктами відповідальності за порушення законодавства в галузі надання побутових послуг, є малодослідженим у науці адміністративного права, що зумовлює актуальність цієї статті.

Результати дослідження. У Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [1], за нашими підрахунками, є 8 статей, що безпосередньо стосуються надання побутових послуг. Зокрема, це ст. ст. 155, 155¹, 155², 156¹, 164, 166¹², 168¹, 188² КУпАП, проте адміністративних деліктів, що вчиняються в цій галузі суспільних відносин, значно більше, ніж статей. Крім КУпАП, відповідальність за порушення законодавства в галузі надання побутових послуг передбачена значною кількістю законодавчих актів, серед яких закони України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. № 1023–ХІІ [2], «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 6 липня 1995 р. № 265/95-ВР [3] тощо.

Під час розгляду правопорушень у галузі надання побутових послуг, що передбачені КУпАП, виникають складнощі, оскільки, по-перше, чинний КУпАП не має окремої глави, присвяченої проступкам за порушення законодавства в галузі надання побутових послуг; по-друге, правопорушення в галузі надання побутових послуг зазначені в різних главах Особливої частини КУпАП.

Зважаючи на багатогранність і специфічність правового регулювання надання побутових послуг, у межах цієї статті вважаємо за доцільне розглянути лише ст. 155 КУпАП, яка потребує вирішення теоретичних і практичних питань адміністративної відповідальності. Із цією метою проаналізуємо склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 155 КУпАП, та закони України, норми яких передбачають відповідальність за порушення законодавства в галузі надання побутових послуг.

У ст. 155 КУпАП передбачена відповідальність за порушення правил торгівлі та надання послуг працівниками торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю.

Об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 155 КУпАП, є суспільні відносини у сфері надання різноманітного виду послуг. Незважаючи на те, що законодавець у нормах вказаної статті вживає термін «послуги», він не конкретизує, які це послуги. Загальними ознаками терміна «послуги», що об'єднують порушення, передбачене ст. 155 КУпАП, є різноманітні види послуг.

Суб'єктивна сторона правопорушень, передбачених у ч. 1 ст. 155 КУпАП, характеризується наявністю вини у формі як умислу, так і необережності, тоді як суб'єктивна сторона правопорушень, передбачених ч. 2 вказаної статті, характеризується наявністю вини у формі умислу.

Ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» визначає термін «послуга» як діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб.

Ст. 2 Закону України «Про поховання та похоронну справу» від 10 липня 2003 р. № 1102–IV визначає ритуальні послуги як послуги, що пов'язані з організацією поховання й облаштуванням місця поховання [4].

Національний стандарт України ДСТУ 4303:2004 «Роздрібна та оптова торгівля» термін «торговельні послуги» визначає як додаткову діяльність підприємства у сфері роздрібно й оптової торгівлі з надання допомоги покупцям у здійсненні договору купівлі-продажу товарів, їх доставки і використання [5].

Відповідно до галузевого класифікатора «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування», послуги і продукція у сфері побутового обслуговування – це побутові послуги, які пов'язані з веденням домашнього господарства, виконанням різноманітних ремонтних робіт, забезпеченням санітарно-гігієнічних та інших потреб населення, а також із виготовленням за індивідуальними замовленнями особистих речей та предметів господарського призначення [6].

Варто зазначити, що термін «побутові послуги» уживається в численних нормативно-правових актах, проте вперше в Україні на нормативному рівні цей термін було закріплено в постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження правил побутового обслуговування населення» № 313 від 16 травня 1994 р., відповідно до якої побутова послуга – вид діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної із задоволенням конкретної побутової потреби індивідуального замовника [7].

Відповідно до п. 291.7 ст. 291 Податкового кодексу України, для цілей глави «Спрощена система оподаткування, обліку та звітності», під побутовими послугами населенню варто розуміти такі види послуг, як: виготовлення взуття за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту взуття; виготовлення швейних виробів за індивідуальним замовленням; виготовлення виробів із шкіри за індивідуальним замовленням; виготовлення виробів із хутра за індивідуальним замовленням; виготовлення спіднього одягу за індивідуальним замовленням; виготовлення текстильних виробів та текстильної галантереї за індивідуальним замовленням; виготовлення головних уборів за індивідуальним замовленням; додаткові послуги до виготовлення виробів за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту одягу та побутових текстильних виробів; виготовлення та в'язання трикотажних виробів за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту трикотажних виробів; виготовлення килимів та килимових виробів за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту та реставрації килимів та килимових виробів; виготовлення шкіряних галантерейних та дорожніх виробів за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту шкіряних галантерейних та дорожніх виробів; виготовлення меблів за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту, реставрації та поновлення меблів; виготовлення теслярських та столярних виробів за індивідуальним замовленням; технічне обслуговування та ремонт автомобілів, мотоциклів, моторолерів і мопедів за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту радіотелевізійної та іншої аудіо- і відеоапаратури; послуги з ремонту електропобутової техніки й інших побутових приладів; послуги з ремонту годинників; послуги з ремонту велосипедів; послуги з технічного обслуговування і ремонту музичних інструментів; виготовлення металовиробів за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту інших предметів особистого користування, домашнього вжитку та металовиробів; виготовлення ювелірних виробів за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту ювелірних виробів; прокат речей особистого користування та побутових товарів; послуги з виконання фоторобіт; послуги з оброблення пливок; послуги із прання, оброблення білизни й інших текстильних виробів; послуги із чищення та фарбування текстильних, трикотажних і хутрових виробів; вичинка хутрових шкур за індивідуальним замовленням; послуги перукарень; ритуальні послуги; послуги, пов'язані із сільським та лісовим господарством; послуги домашньої прислуги; послуги, пов'язані із очищенням та прибиранням приміщень за індивідуальним замовленням [8].

З огляду на зазначене вважаємо, що норми ст. 155 КУпАП неповною мірою розкривають об'єктивну сторону правопорушення, передбаченого вказаною статтею. Визнаючи ознаки правопорушень, передбачених ст. 155 КУпАП, варто врахувати, зокрема, норми законів України «Про захист прав споживачів», «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», «Про поховання та похоронну справу», Податкового кодексу України, відповідно до яких об'єктивна сторона правопорушень у галузі надання побутових послуг проявляється в діях, які можливі в різноманітних формах.

Як свідчить наведене, адміністративна відповідальність за порушення законодавства в галузі надання побутових послуг може бути встановлена й іншими законодавчими актами. Зокрема, одним із таких законодавчих актів є Закон України «Про захист прав споживачів», згідно з п. 12 ст. 26 якого центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту прав споживачів, здійснює державний контроль за додержанням законодавства про захист прав споживачів, забезпечує реалізацію державної політики щодо захисту прав споживачів, має право накладати на винних осіб у випадках, передбачених законодавством, адміністративні стягнення.

У разі невиконання в добровільному порядку суб'єктами господарювання сфери послуг визначених у ст. 26 вказаного вище Закону рішень (постанов) центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, та його посадових осіб про накладення стягнення примусове ви-

конання таких рішень (постанов) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), у порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження» [9].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження», виконавче провадження – завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб). Згідно з п. 6 Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667, Держпродспоживслужба у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за дотримання законодавства про захист прав споживачів перевіряє додержання суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сфері торгівлі і послуг, вимог законодавства про захист прав споживачів, а також правил торгівлі та надання послуг; накладає на суб'єктів господарювання сфери торгівлі і послуг стягнення за порушення законодавства про захист прав споживачів [10].

У разі невиконання посадовими особами, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю, законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, про проведення перевірки діяльності із продажу товарів, виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам або про надання необхідних для цього матеріалів, а також у разі ухилення посадових осіб і громадян, які займаються підприємницькою діяльністю, від своєчасного виконання приписів посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, про усунення порушень прав споживачів вказані суб'єкти правопорушень несуть відповідальність за ст. 188² КУпАП.

Висновки. У результаті проведеного аналізу окремих законодавчих актів, які стосуються регулювання відносин у галузі надання побутових послуг, а також об'єктивних і суб'єктивних ознак складу адміністративних правопорушень, передбачених нормами ст. 155 КУпАП, варто зазначити, що вони не досить чітко сформульовані в диспозиції вказаної статті, що, безумовно, створює проблеми під час кваліфікації правопорушень у галузі надання побутових послуг.

З огляду на багатогранність і специфічність правового регулювання, з метою більш дієвої правової регламентації адміністративної відповідальності за порушення законодавства в галузі надання побутових послуг необхідно в чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення (а в разі ухвалення нового – у Кодексі України про адміністративні проступки – *О. С.*) передбачити окрему главу «Адміністративні правопорушення в галузі надання побутових послуг», яка має містити вичерпний перелік правопорушень у галузі надання побутових послуг.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073–Х. *Відомості Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки*. 1984. № 51. Ст. 1122.
2. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023–ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 30. Ст. 379.
3. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 6 липня 1995 р. № 265/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 28. Ст. 205.
4. Про поховання та похоронну справу : Закон України від 10 липня 2003 р. № 1102–ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 7. Ст. 47.
5. Національний Стандарт України ДСТУ 4303: 2004 «Роздрібна та оптова торгівля». URL: <https://www.profiwins.com.ua/ru/directories1/dstu4303.html>.
6. Галузевий класифікатор «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування» : наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 19 лютого 2002 р. № 51 (у редакції наказу № 1103 від 6 жовтня 2009 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0051569-02>.
7. Про затвердження правил побутового обслуговування населення : постанова Кабінету Міністрів України № 313 від 16 травня 1994 р. (у редакції постанови № 955 від 25 грудня 2013 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/313-94-p>.
8. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755–VІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № № 13–16, 17. Ст. 112.

9. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 542.

10. Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів : постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-15-p>.

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.6-2.33>

СТРЕЛЬНИКОВ А.В.

СПЕЦІАЛЬНІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ СТАТУСИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: СУТІСНО-ПОНЯТІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА

SPECIAL ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUSES OF INDIVIDUALS: ESSENTIAL AND CONCEPTUAL CHARACTERISTICS

Статтю присвячено дослідженню спеціальних адміністративно-правових статусів фізичних осіб як суб'єктів адміністративного права. Встановлено, що поняття «адміністративно-правовий статус» за своїм змістом є суб'єктивно-об'єктивним, оскільки залежно від об'єкта спрямування характеризується підвищеною конфліктністю поглядів і позицій щодо виокремлення його структурних компонентів.

З'ясовано, що загальний адміністративно-правовий статус фізичної особи структурно змінюється залежно від соціальної ролі індивідуального суб'єкта спеціальними адміністративно-правовими статусами. Визначено, що спеціальний адміністративно-правовий статус – це сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків фізичної особи, які реалізуються в адміністративних правовідносинах, характеризуються особливостями та специфікою конкретної суспільно-державної, виробничо-господарської, трудової або соціальної діяльності людини й громадянина, що загалом впливають на правове становище такої особи.

Виокремлено за критерієм соціальної ролі фізичних осіб у конкретних адміністративно-правових відносинах такі спеціальні адміністративно-правові статуси, як: 1) членство в адміністративних колективах (участь в об'єднанні осіб за функціональних критерієм, які наділяються спільним правовим статусом відповідно до встановленого чинним адміністративним законодавством порядку взаємовідносин членів такого колективу з його керівництвом, на підставі внутрішньо узгодженого розподілу між ними суб'єктивних прав, юридичних обов'язків і відповідальності); 2) перебування суб'єктів під адміністративною опікою (одержання допомоги від держави особами, які потребують соціального захисту); 3) проживання на території з особливим адміністративно-правовим режимом (набуття спеціального адміністративно-правового статусу через наявність специфічних правил щодо перебування на конкретній території: правила в'їзду в зону, пересування по ній, виїзду з неї, здійснення господарської та іншої діяльності в ній; застосування заходів адміністративного примусу в разі порушення встановлених обмежень); 4) отримання статусу суб'єктів дозвільної системи (отримання за власною ініціативою фізичної особи шляхом подання заяви до суб'єктів публічної адміністрації дозволу на здійснення дій (діяльності), які відповідно до адміністративного законодавства чітко контролюються уповноваженими органами).

Ключові слова: *фізична особа, правовий статус, адміністративно-правовий статус, суб'єктивні права, юридичні обов'язки.*